

Vahor.

V celski okolici je visoka gora z imenom Vahor. Ker iz zapopadkov: „rasti“ so nastale poznamljevanja za gore na primer: mah, crescere, od kodar: magila, mogila, magolnik, vrhd, crescere, odkodar: brdo, vrh, crescere, odkodar: verh, bal, „crescere“, odkodar balc, balma, drih, „crescere“, odkodar: sansk. adri, breg, slov. adran, adrije, ime vesi po gori stoječe; iz adri je tudi ime postaje Adran, v ablat. Adrante pri „St. Oswald am Dranberg“, — toraj tudi se ime Vahor sme izpeljevati iz vah, crescere.

Dav. Terstenjak.

Pripovedka od starega Viničkega grada.

Kar si narod pripoveduje, niso vselej marnje, in more se iz takih pripovest marsikaj doznati. Zato povem, kar sem slišal od starega Viničkega grada, ne daleč od Varaždina. Pravil bom pa v narečji, ki se govori po Varaždinski okolici, ker to narečje je slovensko in razumljivo za vsakega Slovenca, in to bi tudi utegnilo komu všeč biti.

Vinički grad se je porušil od velikih Turških bojev, ar gda su se bojevi počeli, gospoda su pobegla vu varoše, a gradove su zapuščali, tak dugo, da je i nečisti duh dobil oblast zvrhu njih, pa onda, gda su šтели nutri stanovati, nije njim dopuščeno bilo, pa su se porušili i išče se rušiju dan danes. A vezda, da bi človek štel iti vnuter, ne pusti ga duh nečisti, ili stenu vruši tak, da se prestraši, pa odide; ili ako se pa ne boji, onda kamenja baca; ar dok je bila gosposčina, gospoda su dala kopati. Vu pivnicu jeje ne znati, gde su vrata bila, zato su dali zida trgati, da bi došli do peněz, pa bi onda z onimi penezi popravili grada. Ali kuliko su čez dan napravili, tuliko je ponoči pak nazad napravljeno bilo. Tak je navek trpelo, da nikaj su ni mogli napraviti.

Onda su odlučila, da budu samo nekaj težakov odredili za dan, a vu noči više, da se ne budu bojali, ako kaj dojde. Ali vu noči taki je splašilo muže, pa su pobegli, i od potli neda niti tam dojtí niti jako blizo ni. Zato je i drevje okol poraslo i guščava velika je postala.

Pripovedaju, da je neki pintar išel iz dela grofovskoga, gde je nabijal lagve, pa se je zamotil duže časa, pa je moral iti ponoči dimo. Ne dalko od grada je steza. Počeka ga jeden frater. Ov znal je, da tam nečisti duhi lađaju, ipak nije se prestrašil, gda je zapazil ovoga vu spodobi fratra. Frater njemu taki veli: „čuješ ti, hodi z menum; ti si pintar, da vidim, da nosiš pintarsku meštiju i obruče.“ Odgovori: „je sem.“

„Hodi samo z menum, nikaj se ne boj, ja ti vre dobro naplatim.“ Ov ga poslušá i ide za njim. Gda oni dojdú blizu grada, zemlja odstúpi i vrata se odpru (ar su bila vrata zasipana i zadrta, da je ni bilo moči najti; ali su onda taki najdena bila, da je gospodar vnuter išel, a pred njim su se sama odprla). I idu nuter. Gda dojdú do lagvov, pokaže mu jednoga lagva, koj je bil pun z vinom i kojega je samo bersa držala. Onda ov nabije ovoga lagva, a gda je bil vre gotov, da mu od 'sakoga lagva jednu kupicu, da košta, a samo staro vino. Ov se je vre i pomalo napil, da je bil vre bolje kuražen. Onda ga pelja na stran vu jeden kut. Tam su bili tri lagvi, jeden samim kufrom pun, drugi srebrom, tretji cekini. Vezda mu velí, da si zeme od jednoga lagva triput kuliko goder more saki put 'zeti. Ov si 'zeme cekinov triput. Onda si je štel i štrtiput, ali mu je rekel, da ne sme više. Na sakom lagvu na penezi' je sedel jeden mali pesek, ali pesek mu nije nikaj učinil. I tak ga odpela na ono isto mesto, gde ga je zel, i rekel mu je, da ide mam dimo, da se nikaj nigdi ne ogledne. Nu ov je išel mam dimo vesel, ali gda je vre do vrat došel, si je mislil, kaj bi to bilo, da se ne bi smel ogledati; in sem vre blizu doma, sem mu ni nikaj strahu; pa se ogledne, ali nikaj nije videl. Dojde v'izu, mam veli ženi: „žena, kaj sem ti ja donesel? Veli: „kaj?“ „Ja sem

ti donesel cekine, muči, budemo dobro živeli.“ Ona njega pita: „pa gde su ti?“ On izvadí iz torbe z rubcom ali vugljenje je bilo. Onda on žalosten pripoveda nji kaj se je dogodilo. Ali on nije znal, zakaj mu je rekel, da se ne obrne nazad. Zato, da mu se penezi ne bi na vugljenje pretvorili; pa se je ogledal, i onda su mu postali na vugljenje. Onda ov se postavi na ono isto mesto, ali bi došel on, kaj bi mu povedal, kak bi mogel nazad peneze dobiti. Postavil se je frater i povedal mu je, naj ide na tekuču vodu, koja voda se je gor obrnula; na kojem mestu se voda obrne gor, pa posle dol, da je opere, i onda mu postaneju nazad kak su bili. To je učinil, i postali su mu tak kak su bili. —

Vinički grad je još od negda pred Kristuševim narodenjem, da su ga još hajdovi zidali, i da ov stari grad je bil spojen ze Zelendvorom, pod jednoga grofa spadal, ali vu sakom gradu je bil jeden riter, pa gda je ov vu Zelendvoru jel kopuna, ov iz staroga grada strelil je ga spred njega i na kla hitil; pa gda su zidari zidali pri starom gradu i v Zelendvoru, pa su si metali kladiveca ili drugo oružje, gda je bilo jednim treba, su hitili ga k onim, pa gda drugim, pa su ovi ga hitili k njim. M. Valjavec.

Opazke. Genit. plur. na -ih izgovarja se -eh, in instr. na -im -imi navadno kakor -em, -emi, post: velikeh Turških; pred velikem, -kemi; lj večidel kar l: bole namesto bolje; nj naj večkrat kar n: kon, ali tudi dostikrat kar j: koj, jega, k jemu; -ev se izgovarja -of: bojof (bojev); šтели — hoteli; išče — še; gda — kadar (kdaj); vezda — zdaj; gde — kje in kjer; pak — spet; lagev — sod; frater — mnih; vre — že; taki, mam — koj, prec; v'izu izgov. fižu (iz v hižu) — v hišo. Pis.

Kakošne ima vrag parklje?

To vprašanje se bo marsikteremu naših bravcov šaljivo zdelo; vendar je vse gola resnica, kar sem namenil pod tem naslovom „Novicam“ priobčiti.

Pred desetmi leti, ko sem še otrok bil in doma (pri sv. Križu blizo Slatine na Štajarskem) krave pasel, sem pri našem mlinu med blatom in kamenjem, ki so ga moj oče pri trebljenji steske *) izmetali, neko zelo čudno stvar našel. Bila je lepa okamnina v podobi velikega zoba ali prav za prav parklja, kateri je bil po verhu svitel in enmalo šilast, ob kraji pa ojštri rezatici podoben. Akoravno nisem vedil, kaj je bilo, sem vendar veselja poskakoval, ker sem igračico dobil, kakoršne še poprej nikoli vidil nisem. Moje veselje pa ni dolgo terpelo. Ko sem namreč najdeno okamnino dekli pokazal, je začela nad menoj kričati, da naj to reč hitro nazaj nesem, kjer sem jo vzel, sicer ne bo dobro za me, kajti je berž ko ne to kaka copernica zgubila. Z deklinim nasvetom nisem bil zadovoljen; vedil sem že, da so vse pravlice od copernic prazne kvante, ter sem svoj zaklad skerbno skrtil, misleči, da ga bom pri prvi priložnosti v šoli gosp. učitelju pokazal. Kar sem namenil, sem tudi spolnil.

Precej drugi dan, ko sem v šolo šel, sem svoj čudovitni kamen seboj vzel, in sem gosp. učitelja prosil, naj mi pové: odkod da je ta reč, in ako jo je res kakošna copernica iz torbe zgubila?

Gosp. učitelj vzame okamnino v roke, jo dva-trikrat premeri in pregleda, ter mi pové, da to ni nič drugega, kakor — hudičev parkelj.

Jez se tega odgovora prestrašim in vprašam: kako da je vrag ravno v naši steski parkelj zgubil?

Na to vprašanje nisem nobenega odgovora dobil.

Moji součenci posebno pa součenke so sto in sto pravlic od vražjega parklja pripovedovati znali. Nekteri so rekli, da je mlin od vraga obseden; drugi, da se je vrag v steski kopal, ob kamen udaril in parkelj odbil; zopet drugi, da so se peklenški za dušo enega človeka topli, ki je pred ne-

*) Steska je globoka graba, v kateri se voda za mline nabera. Pis.

koliko leti v ravno ti steski utonil itd. Jaz se še za te pravlice zmenil nisem, ampak premišljeval sem, kako je to mogoče, da ima vrag kamnite parklje.

Nekaj časa potem, ko me otroci nikdar v miru pustili niso, sem se razserdil ter sem vragov parkelj na drobne kose raztolkel in ga tako za vse veke pokončal.

Ko sem potem iz doma šel, nisem nikdar več na vražji parkelj mislil — kar naenkrat sem te dni zopet prav živo na-nj opomnjen bil.

Imel sem nekaj v narodnem muzeju opraviti, ter sem nehoté in iz nenada v neki škadulji več takih vražjih parkjev našel, samo s tem razločkom, da so več ko pol manjši od mojega stolčenega bili.

„Dete šencaj!“ sem si mislil, kaj tudi po Zagrebu in Hervatskem se vrage okoli klatijo in parklje trosijo? — Pa kmalo sem se prepričal, da to niso vražji parklji, ampak — zobje velike ribe, kateri je ime: morski požeruh (po nemški: Haifisch oder Menschenfresser, po lat. squalus). Bral sem na škadulji: „okamnjeni zubi od stoy-a“ — versteinerte Zähne von Haifischen.

Zdaj vém, da vrag nima kamnitih parkljev; pa tudi obtožujem nezgodo, da zanimivi najdek ni prišel v prave roke. Bolje okovarjen je oni, ki ga je, kakor čast. gospod celjski dopisnik J. Š. v 47. listu „Novic“ 1855 piše, neki kmetič blizo Št. Jurja globoko pod zemljo našel, in kateri se v prirodinski zbirki celjske gimnazije vidi. Res so tedaj besede gosp. dopisnika v omenjenem listu: „da se je nekdanj v starodavnih časih gibalo tukaj veliko vodovje — jezero ali morje — ter da po njem so dervile se gorostanske ribe in ogromna živjad, katerih mnogo je menda v zemlji obležalo, ko so morski valovi drugam bili odšumeli.“

Gotovo se mnogo enakih starin in okamnin med kmeti nahaja; dobro bi bilo, ako bi jih zvedeni možje nabirali in potem kakemu muzeju darovali ali pa prodali. — Prosti kmet, če kaj takega najde, se čudi; ker pa misli, da je prazna reč in ni za nobeno rabo, jo zaverže, akoravno bi marsikteremu muzeju dragocen kinč bila.

Naj lepšo priložnost za nabiranje takih starin imajo nedvomljivo učitelji po deželi. Če kak otrok kaj takega najde, prinese navadno v šolo, da se igra in drugim kaže; ne rečem, da naj mu učitelj siloma vzame, ampak ponudi naj mu kake krajcarje in reče, da to potrebuje, in otrok mu bo z veseljem dal. — Žalostno je pa slišati, da še med učitelji se nahajajo taki, ki mislijo, da vragovi in copernice po zraku in zemlji plešejo, ter ljudi strašijo in vnemirujejo.

Ako bi utegnil kdo naših bravcov zopet kak vražji parkelj najti, naj nikar ne misli, da bo vrag zopet po-nj prišel, ampak nej ga brez straha pobere; da se mu ne bo nič žalega perpetilo, sem mu jaz porok.

Iz Zagreba.

A. K. Cestnikov. *)

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Siska 5. aprila. Poslednji teden smo spet v vsem skupaj blizo 10.000 vagánov pšenice poprodali; novo koruzo smo spečali po 2 fl. 3 do 4 kr., staro po 2 fl. 12 kr., pšenico pa po različnosti blaga po 4 fl. 25 do 44 kr., na Kranjsko je šlo kakih 1000 vagánov banaške (86½ funtov težke) po 4 fl. 25 kr. V Karlovcu so 5000 vag. stare banaške koruze po 2 fl. 20 do 24 kr., nove po 2 fl. 16 do 20 kr., bosniške po 2 fl. 15 do 18 kr., nekoliko nove banaške pšenice pa po 4 fl. 10 do 40 kr. spečali. Vreme je prijazno; vodé upadajo; vožnina po vodi v Karlovec za vagán je sedaj po 8 kr., do Zidanega mosta 36 kr., po suhem pa 42 kr.

Iz Ljubljane. Včeraj popoldne je bil pogreb gosp. dr. Matija Burger-ja, mestnega župana in c. k. dvornega sodnega advokata, kateri je 64 let star v sredo do-

poldne za mertudom nagle smerti umerl. Bil je rajnki skozi veliko let mnogospoštovan advokat, od leta 1851 pa župan ljubljanskega mesta, v vsem verl domorodec. Obila množica pogrebcev vseh stanov ga je spremila k sv. Krištofu. Bodi mu zemljica lahka!

Novičar iz raznih krajev.

Avstrijska in rimska vlada ste sklenile pogodbo, po kateri bo ena drugi izročevala hudodelnike, ki so po dopernešem hudodelstvu iz avstrijskega cesarstva v papeževe dežele ali iz papeževih dežel v avstrijske bežali. 23. dan p. m. je ta pogodba moč zadobila za 5 let; vsakih 5 let se ima ponavljati. — Ladija „Novara“, ki ima z množico učenih mož na cesarske stroške okoli sveta jadрати, še ni odrinila iz Tersta; snidili pa so se že vsi v Terstu: zdravnik dr. Lallemand in dr. Schwarz, dr. Hochstetter, zemljioslovec, kustos Frauenfeld živaloslovec, malar Zeleny, dr. Scherzer ladjini dnevničar, in pa vertnar Jelinek. — Iz Milana se piše v „Triest. Zeit.“ od važne z najdbe. Za gotovo se namreč pripoveduje, da apotekar Cavezzali v Lodi, je po večletnem skuševanju najdel, svilo (žido) naravnost iz murvinega perja presti brez svilnih čerčev. Vsi pričujoči, pred katerimi je apotekar unidan naredil nekoliko svile iz perja, se niso mogli prečuditi. Da je v murvinem perju svila, je gotovo; saj tudi po lastnosti murvavnajo čerčiči manj ali bolj lepo svilo, — al s kakošno kemijsko pripravo Cavezzali nadomestuje prebavila svilnih čerčev, — to zvediti mika gotovo vsakega svilorejca. Če je ta najdba kaj več kot časnikarska novica, bomo tako svilo vidili v dunajski razstavi. — Zgodaj se kaže letos hudo vreme: 9. dan t. m. je v telegrafne kole in čuvavnice poleg železnice med Gradcom in Kalsdorfom strela 5krat udarila in 3 osebe k sreči brez smertne nevarnosti ranila. — Političnih novic je še zmiraj malo. Švajcarska vlada ne dovoli nič čez to, kar je že dovolila. Sliši se, da tem homatijam konec storiti, bojo velike vlade (brez pruske in švajcarske) sklenile, kaj naj se zgodi. — Iz Černogore, ktera sadaj v političnih zadevah zvonec nosi, se bo kmali kaj več slišalo. Predsednik štarasinstva Juri Petrovič in bivši knezov tajnik Medakovič sta se 12. dan t. m. iz Dunaja v Kotor vernila, pravijo zato, da potolažita nekoliko staročernogorsko stranko, — od druge strani pa je nek tudi knez iz Pariza svojemu namestniku Mirku pisal, naj odjenja od svoje sile proti nasprotni stranki. Kaj bo dalje, se ne vé. — Za vojsko zoper Kitajce se francozka vlada noče na vrat na nos z angležko skleniti. — Armada francozka se bo zmanjšala; od vsakega polka se bo 100 vojakov razpustilo domú.

Povabilo.

Kdorkoli želi viditi kmetijske in gojzdnarske pridelke kakor tudi druge za domače gospodarstvo potrebne stvari, ki jih bo c. k. krajnska kmetijska družba v dunajsko razstavo poslala, naj pride 21., 22 in 23. dan t. m. (prihodnji torek, sredo in petek) od 9. do 12. ure dopoldne ali popoldne od 3. do 6. v pisarnico kmetijske družbe (v Salendrovih ulicah Nr. 195 v 2. nadstropji) naberko vseh teh reči gledat.

Odbor c. k. kmetijske družbe v Ljubljani 17. aprila 1857.

*) Dragi so nam taki in enaki spisi; le večkrat kaj.

Vred.